

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY W GMINIE WIELUŃ NA LATA 2021-2023

Wieluń, 2020

Spis treści

Wprowadzenie	2
I. Podstawa prawna.....	3
II. Charakterystyka Gminy Wieluń	4
III. Diagnoza sytuacji rodzin / zasoby Gminy Wieluń.....	4
IV. Analiza SWOT	15
V. Adresaci.....	17
VI. Cele Programu.....	18
VII. Realizacja Programu.....	18
VIII. Realizatorzy Programu.....	22
IX. Źródła finansowania	23
X. Koordynator programu	23
XI. Monitoring, ewaluacja, sprawozdawczość.....	23

Wprowadzenie

Program Wspierania Rodziny, czyli pomoc dziecku i rodzinie, jest zadaniem wynikającym z art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rodzina to naturalne i najbardziej optymalne środowisko rozwoju człowieka. Powinna być miejscem, w którym każdy człowiek ma możliwość zaspokajania swoich potrzeb, w którym dzieci mają warunki harmonijnego rozwoju. Prawidłowo funkcjonująca rodzina powinna, w sposób wystarczająco dobry, zaspokajać podstawowe, zarówno biologiczne, jak i psychologiczne potrzeby swoich członków. W rodzinie realizują się potrzeby bezpieczeństwa, przynależności, miłości i uznania, bycia ważnym i akceptowanym. Rodzina jest także miejscem kultywowania i przekazywania dzieciom systemu wartości, obowiązujących norm postępowania, wzorców zachowania koniecznych dla właściwego funkcjonowania i radzenia sobie w życiu. Rodzina realizuje zadania socjalizacyjne poprzez uczenie młodego pokolenia pełnienia ról społecznych oraz przygotowuje do odpowiedzialnego dorosłego życia.

Nie wszystkie rodziny realizują swoje funkcje w sposób prawidłowy, nie wszystkie dzieci wychowują się w warunkach optymalnych dla ich rozwoju. Dysfunkcje i kryzys w rodzinie warunkowane są różnymi czynnikami zewnętrznymi oraz pewnymi uwarunkowaniami indywidualnymi poszczególnych członków rodziny. Nie jest to tylko brak pracy, niskie płace, wzrost kosztów utrzymania rodziny, ale również brak kompetencji rodzicielskich, utrata zdrowia fizycznego bądź psychicznego, uzależnienia.

Program jest kierowany do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Problemy opiekuńczo-wychowawcze są doświadczane przez większość rodzin z dziećmi i wynikają z ich naturalnych faz rozwoju. Jednak nie wszystkie rodziny potrafią pokonać te trudności samodzielnie wykorzystując własne możliwości i zasoby, a także korzystając z powszechnie dostępnych usług i instytucji. Program Wspierania Rodziny skierowany jest zatem do tych rodzin, które nie są w stanie samodzielnie wypełniać funkcji opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci.

Zgodnie ze wspomnianą ustawą wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Obowiązek ten, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Realizują one ten obowiązek w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi – policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi. Praca z rodziną odbywa się poprzez przydzielenie tam, gdzie jest to wskazane, asystenta rodziny. Ponadto w celu wspierania rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego. Praca z rodziną jest prowadzona również w formie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii czy pomocy prawnej.

Program Wspierania Rodziny w Gminie Wieluń na lata 2021-2023 jest kontynuacją poprzedniego Programu Wspierania Rodziny na lata 2018-2020.

I. Podstawa prawna

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 821);
3. Strategia Rozwoju Gminy Wieluń 2025;
4. Uchwała nr XXXV/430/13 Rady Miejskiej w Wieluniu z dnia 17 grudnia 2013 roku w sprawie przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wieluń na lata 2014 – 2023;
5. Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1876);
6. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. 2020 poz. 218 z późn. zm.);
7. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. 2019 poz. 2277 z późn. zm.);
8. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2050);
9. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1057);
10. Ustawa o z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1348);
11. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 111);
12. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz.U. 2020 poz. 808);
13. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (t.j. Dz.U. 2019 poz. 2407);
14. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1297);
15. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1329);
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 roku w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” (Dz.U. 2018 poz. 1061 z późn. zm.).

II. Charakterystyka Gminy Wieluń

Wieluń to miasto położone w południowo-zachodniej części województwa łódzkiego, oddalone od Łodzi o około 100 km. Gmina obejmuje miasto Wieluń oraz wsie skupione w 20 sołectwach. Powierzchnia gminy to 131 km². Na dzień 31 grudnia 2019 roku liczba mieszkańców gminy Wieluń wynosiła 31 456 osób.

Miasto jest siedzibą powiatu, stanowi regionalny ośrodek gospodarczy, handlowy, oświatowy i kulturalny, krzyżują się tu krajowe i międzynarodowe szlaki komunikacyjne.

III. Diagnoza sytuacji rodzin / zasoby Gminy Wieluń

Punktem wyjścia do określenia zadań niniejszego Programu jest przedstawienie sytuacji rodzin zamieszkałych na terenie Gminy Wieluń, a w szczególności rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych objętych wsparciem Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wieluniu, zwanym dalej MGOPS.

Analiza danych z kilku ostatnich lat pozwoli na wyciągnięcie wniosków czy problemy mieszkańców utrzymują się na stałym poziomie, maleją czy też narastają i wymagają przez to jeszcze większej interwencji i uwagi.

Poniższa tabela przedstawia dane statystyczne dotyczące liczby mieszkańców z podziałem na płeć oraz wiek mieszkańców na przestrzeni ostatnich kilku lat.

Tabela 1. Sytuacja demograficzna

	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Liczba ludności ogółem	31 849	31 649	31 456
KOBIETY			
Ogółem	16 547	16 473	16 402
Wiek 0 – 14	2 175	2 162	2 155
Wiek 15 – 59	9 537	9 383	9 223
Wiek 60 lat i powyżej	4 835	4 928	5 024
MĘŻCZYŹNI			
Ogółem	15 302	15 176	15 054
Wiek 0 – 14	2 286	2 267	2 230
Wiek 15 – 64	10 761	10 534	10 377
Wiek 65 lat i powyżej	2 255	2 375	2 447

Źródło: GUS Bank danych lokalnych bdl.stat.gov.pl

Ważną kwestią naszej gminy jest bezrobocie. Bezrobocie nie tylko samo w sobie jest problemem społecznym, leży także u podstaw wielu innych problemów. Na koniec 2019 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Wieluniu, zwanym dalej PUP, zarejestrowanych było 867 bezrobotnych mieszkańców Gminy Wieluń, w tym 517 osób długotrwale bezrobotnych. Na podstawie analizy danych statystycznych PUP, można uznać, że zjawisko bezrobocia systematycznie zmniejsza swój rozmiar. Ilustruje to poniższa tabela.

Tabela 2. Bezrobocie

Sytuacja na rynku pracy	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Bezrobotni ogółem	1 123	1 030	867
Długotrwale bezrobotni	692	634	517
Kobiety	620	602	471
Mężczyźni	503	428	396
Bezrobotni z prawem do zasiłku	142	130	104

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy wielun.praca.gov.pl

Osoba lub rodzina wymagająca wsparcia może liczyć na wiele form pomocy oferowanych w szczególności przez MGOPS. Pomoc społeczna kierowana jest do osób i rodzin, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, a nie są w stanie jej pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc udzielana jest w formie pieniężnej i niepieniężnej. Celem pomocy jest uzdolnienie rodziny do samodzielnego, prawidłowego funkcjonowania. Skuteczne pomaganie osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, pozostającym w trudnych sytuacjach życiowych, wymaga podejścia, które wykorzystuje odpowiednie metody i zasoby. Szczególną formę wspierania rodziny stanowi tu praca socjalna. Jest to zawodowa działalność służąca identyfikacji, minimalizowaniu lub usuwaniu nierównowagi między jednostką a jej społecznym otoczeniem oraz odzyskaniu potencjału własnego jednostek czy grup społecznych. Zadaniem pracownika socjalnego jest zatem wskazywanie sposobów i możliwości przezwyciężenia występujących w rodzinie problemów, motywowanie, wspieranie osób i rodzin do zmiany zachowań, zmiany postrzegania w kierunku możliwości rozwiązywania problemów (zespół profesjonalnych, powiązanych za sobą zaplanowanych działań we współpracy z osobami wspieranymi). Pracownicy socjalni współpracują z działającymi na terenie miasta i gminy instytucjami i organizacjami w celu lepszego rozeznania potrzeb i organizowania pomocy. Współpracują z pedagogami szkolnymi, kuratorami, policją – celem ustalenia właściwego planu pomocy na rzecz rodzin, minimalizowania istniejących zagrożeń w środowisku oraz rozwiązania pojawiających się problemów opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 3. Typy rodzin objętych pomocą

Typy rodzin		2017		2018		2019	
		Liczba rodzin		Liczba rodzin		Liczba rodzin	
		ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi
Rodziny ogółem		847	231	798	213	696	197
1 - osobowe	1 - osobowe	408	95	394	94	349	91
	2 - osobowe	157	37	153	33	131	36
	3 - osobowe	118	40	103	34	83	26
	4 - osobowe	83	28	84	26	68	15
	5 - osobowe	48	15	39	13	41	16
	6 i więcej	33	16	25	13	24	13
w tym rodziny z dziećmi ogółem		267	92	233	76	194	67
o liczbie dzieci - 1	o liczbie dzieci - 1	112	39	101	35	78	29
	o liczbie dzieci - 2	94	31	86	23	71	22
	o liczbie dzieci - 3	41	12	31	10	30	8
	o liczbie dzieci - 4	14	6	10	5	10	5
	o liczbie dzieci - 5	5	4	4	3	4	3
	o liczbie dzieci - 6	0	0	0	0	0	0
	o liczbie dzieci - 7 i więcej	1	0	1	0	1	0
Rodziny niepełne ogółem		85	20	77	20	67	19
o liczbie dzieci - 1	o liczbie dzieci - 1	42	9	36	11	33	11
	o liczbie dzieci - 2	26	7	24	4	19	3
	o liczbie dzieci - 3	12	2	13	3	10	2
	o liczbie dzieci - 4 i więcej	5	2	4	2	5	3
Rodziny emerytów i rencistów ogółem		137	31	134	27	146	31

Źródło: MGOPS w Wieluniu na podstawie danych własnych

Analiza sytuacji rodzin w Gminie Wieluń wymaga przyjrzenia się problemom, z którymi zmagają się podopieczni MGOPS. Poniższa tabela przedstawia powody trudnej sytuacji życiowej rodzin.

Tabela 4. Powody trudnej sytuacji życiowej rodzin

Powód trudnej sytuacji życiowej	Rok 2017 Liczba rodzin / liczba osób w rodzinach	Rok 2018 Liczba rodzin / liczba osób w rodzinach	Rok 2019 Liczba rodzin / liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	438 / 910	391 / 808	328 / 669
Bezrobocie	335 / 800	277 / 684	244 / 616
Długotrwała, ciężka choroba	328 / 570	316 / 509	299 / 490
Niepełnosprawność	257 / 445	250 / 416	241 / 400
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	102 / 384	93 / 352	61 / 223
Potrzeba ochrony macierzyństwa	72 / 340	67 / 320	65 / 304
Alkoholizm	107 / 173	87 / 135	52 / 79
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	17 / 28	13 / 18	12 / 19
Bezdomność	16 / 16	8 / 8	7 / 7
Narkomania	4 / 5	3 / 4	1 / 1
Zdarzenie losowe	3 / 7	3 / 4	1 / 7

Źródło: MGOPS w Wieluniu na podstawie danych własnych

Powyższe dane wskazują, że kwestia ubóstwa jest czynnikiem dominującym w strukturze udzielania pomocy. Kolejnym przeważającym powodem jest długotrwała lub ciężka choroba, następnie bezrobocie, niepełnosprawność, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz alkoholizm.

Formy pomocy oferowane potrzebującym przez MGOPS wymieniono w poniższej tabeli.

Tabela 5. Formy udzielonej pomocy

Forma pomocy	Rok 2017 Liczba korzystających osób / rodzin	Rok 2018 Liczba korzystających osób / rodzin	Rok 2019 Liczba korzystających osób / rodzin
Zasiłki stałe	142	147	127
Zasiłki okresowe	343	290	232
Zasiłki celowe, zdarzenie losowe	362	314	289
Zasiłki celowe na żywność (w ramach programu dożywianie)	474	425	398
Posiłki (w ramach programu dożywiania)	234	215	131
Schronienie	6	2	5
Pomoc dla cudzoziemców	0	0	0
Pogrzeb	0	1	2
Składki zdrowotne	120	126	111
Opłaty za pobyt w domach pomocy społecznej	28	31	32
Usługi opiekuńcze	71	73	86
Pieczą zastępczą	28	31	38

Źródło: MGOPS w Wieluniu na podstawie danych własnych

Z analizy danych MGOPS wynika, że z roku na rok zmniejsza się liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, co spowodowane jest między innymi wprowadzeniem programów socjalnych wspierających finansowo rodziny wychowujące dzieci. W roku 2017 liczba rodzin korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej stanowiła 5,88 % ogólnej liczby mieszkańców Gminy Wieluń. Rok później liczba ta wynosiła 5,30 %. Spadek można zaobserwować również w roku 2019, kiedy to z pomocy społecznej skorzystało 4,70 % mieszkańców Gminy.

Wsparciem dla rodzin funkcjonujących poprawnie jak i mających trudności w pełnieniu swych funkcji są też inne rodzaje świadczeń realizowanych przez Samodzielny Referat Świadczeń Rodzinnych w MGOPS w Wieluniu.

Tabela 6. Rodzaje świadczeń rodzinnych, z funduszu alimentacyjnego i inne

Rodzaj świadczeń	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
	Liczba uprawnionych		
Zasiłki rodzinne	1914	1955	1756
Dodatki z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	102	84	67
Dodatki z tytułu urodzenia dziecka	101	96	84
Dodatki z tytułu samotnego wychowywania dziecka	83	80	73
Dodatki z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	116	119	122
Dodatki z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	1288	1394	1230
Dodatki z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	116	126	113
Dodatki z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	212	231	202
Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami z zastosowaniem mechanizmu „złotówka za złotówkę”	140	159	173
Świadczenie rodzicielskie	57	48	45
Zasiłki pielęgnacyjne	674	670	686
Świadczenia pielęgnacyjne	128	133	139
Specjalny zasiłek opiekuńczy	30	30	30
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	236	197	214
Składki na ubezpieczenia społeczne opłacone za osoby pobierające świadczenia pielęgnacyjne	84	83	83
Składki na ubezpieczenia społeczne opłacone za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy	24	22	27
Składki na ubezpieczenia społeczne opłacone za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna	13	6	6
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	238	214	182
Zasiłek dla opiekuna	32	23	17
Świadczenie wychowawcze	3168	2906	4921
Świadczenie „Dobry start”	-	3487	3497
Jednorazowe świadczenie „Za życiem”	5	2	5

Źródło: MGOPS w Wieluniu na podstawie danych własnych

Kolejną formą pomocy dla rodzin przeżywających trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci udzielaną na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest objęcie rodzin pomocą **asystenta rodziny**.

Rodziny, które wymagają wsparcia tą formą pomocy typowane są przez pracowników socjalnych lub są zobowiązane do pracy z asystentem rodziny przez sąd.

Pełniąc funkcję wsparcia psychiczno – emocjonalnego, funkcję diagnostyczno – monitorującą, opiekuńczą, doradczą, mediacyjną, wychowawczą, motywacyjną i aktywizującą, asystent rodziny realizuje szereg zadań w bezpośredniej pracy z rodziną i pośrednich działaniach na jej rzecz.

Są to w szczególności:

- a) opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym,
- b) udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego,
- c) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych,
- d) motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- e) udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej,
- f) motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych,
- g) udzielanie wsparcia dzieciom - w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych,
- h) prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci.

Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin korzystających z usług asystenta rodziny w ostatnich latach.

Tabela 7. Liczba rodzin i dzieci objętych pomocą przez dwóch asystentów rodziny

	2017	2018	2019
Liczba rodzin objętych pracą asystentów rodziny	23	27	23
Liczba dzieci w rodzinach	64	63	59

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS

Na terenie Gminy funkcjonują **placówki wsparcia dziennego**. Dom Pracy Socjalnej działający w strukturach MGOPS prowadzi dwie świetlice środowiskowe w Wieluniu i w Olewinie.

Celem działalności świetlicy środowiskowej jest wspieranie rodziny w procesie przygotowywania dzieci i młodzieży do samodzielnego życia, kształtowania właściwych postaw społecznych poprzez objęcie ich w czasie wolnym od zajęć szkolnych opieką oraz zajęciami edukacyjnymi i profilaktycznymi. Świetlice przeznaczone są szczególnie dla uczniów z zaburzeniami zachowania i dysfunkcyjnym środowiskiem rodzinnym. Otaczają opieką uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

W realizacji zadań świetlica ma na względzie podmiotowość oraz prawa dziecka do:

- a) wychowywania w rodzinie, poprzez upowszechnianie prorodzinnego modelu opieki,
- b) kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i indywidualności oraz zabawy i wypoczynku, poprzez zapewnienie wyrównywania opóźnień szkolnych, deficytów, w sposób odpowiadający rozwojowi dziecka, uczestnictwo w zajęciach rekreacyjno-sportowych, specjalistycznych, udział w organizowanych imprezach kulturalno-oświatowych, a także w miarę możliwości zapewnienie dzieciom wypoczynku letniego i zimowego,
- c) traktowania w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, poprzez podmiotowe traktowanie dziecka, ochronę przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją i zaniedbaniem,
- d) korzystania z dóbr kultury, poprzez realizację zadań z zakresu kultury, ekologii, edukacji, umożliwienie uczestnictwa w imprezach kulturalnych, artystycznych, festiwalach, przeglądach teatralnych,
- e) ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem poprzez zapewnienie nietykalności fizycznej i moralnej, wzmacnianie pozytywnych zachowań dziecka, życzliwe i podmiotowe traktowanie,
- f) pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia.

Podstawowe rodzaje zajęć prowadzone w świetlicy:

- a) działania edukacyjne: pomoc w odrabianiu lekcji, wyrównywanie zaległości w nauce, gry i zabawy świetlicowe rozwijające myślenie logiczne, zachęcanie do czytania książek, rozmowy z rodzicami,
- b) wspierające rozwój zainteresowań i zdolności: zajęcia rekreacyjno-turystyczne, zajęcia sportowe z elementami tańca, zajęcia plastyczno-artystyczne, zajęcia informatyczne,
- c) zajęcia z elementami socjoterapii: tworzenie odpowiedniego klimatu i atmosfery w świetlicy, dające poczucie bezpieczeństwa, niwelowanie zachowań agresywnych, promowanie zdrowego stylu życia, nauka umiejętności radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów, nauka umiejętności budowania i wzmacniania poczucia własnej wartości, wyrabianie zdolności empatycznych,

- d) higiena i profilaktyka zdrowia: rozmowy na temat zdrowia i higieny osobistej, wyrabianie nawyku aktywnego spędzania czasu wolnego, zdrowego odżywiania,
- e) działania wychowawcze: praca na rzecz placówki (dbanie o czystość, przygotowanie dekoracji), nauka zasad zachowania się w różnych sytuacjach, organizowanie i aktywizowanie wychowanków do udziału w konkursach i zawodach, organizowanie imprez okolicznościowych dla wychowanków, nauka współdziałania w grupie,
- f) działania opiekuńcze, współpraca z rodziną dziecka i instytucjami: aktywna współpraca ze szkołą, sądem, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, prowadzenie rozmów indywidualnych i zajęć grupowych z rodzicami wychowanków, systematyczne dożywanie dzieci i młodzieży, zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom podczas zajęć.

Liczbę osób objętych pomocą świetlic środowiskowych w ostatnich latach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 8. Liczba dzieci objętych opieką w placówkach wsparcia dziennego

	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019
Ogółem	68	64	54
- Wieluń	54	44	40
- Olewin	14	20	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS

W Gminie działa **Zespół Interdyscyplinarny**, zwany dalej Zespołem, którego zadaniem jest integrowanie i koordynowanie działań wszystkich instytucji oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zespół wspiera osoby i rodziny dotknięte problemem przemocy i podejmuje czynności w ramach procedury Niebieskie Karty.

W skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi: przedstawiciele MGOPS, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zwanej dalej GKRPA, Komendy Powiatowej Policji w Wieluniu, placówek oświatowych, Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Wieluniu, Prokuratury i Sądu Rejonowego w Wieluniu oraz organizacji pozarządowych.

W ramach swoich zadań Zespół powołuje grupy robocze, mające na celu skuteczne reagowanie na doniesienia o popełnieniu przestępstwa. W skład grup wchodzi między innymi: pracownik socjalny, dzielnicowy, kurator, pedagog, przedstawiciel GKRPA w Wieluniu.

Zespół Interdyscyplinarny wystosowuje wnioski do Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Wieluniu o wgląd w sytuację dziecka, składa do Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Powiatowej Policji w Wieluniu zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 207 KK, kieruje osoby do GKRPA w celu objęcia działaniami wg kompetencji. Procedura zostaje zakończona w sytuacji:

- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Obsługę organizacyjno – techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego zapewnia MGOPS.

Tabela 9. Liczba rodzin objętych pomocą MGOPS, w których występuje przemoc

	2017	2018	2019
Liczba rodzin objętych świadczeniami pomocy społecznej, w których występuje przemoc	17	16	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS

Mieszkańcy Gminy dotknięci zjawiskiem przemocy w rodzinie od 2011 roku mają możliwość skorzystania z działającego w strukturach MGOPS Punktu informacyjnego i poradnictwa dla osób dotkniętych zjawiskiem przemocy. Poniższa tabela wskazuje liczbę rodzin objętych jego pomocą.

Tabela 10. Wsparcie udzielone osobom dotkniętym zjawiskiem przemocy

Udzielone wsparcie	2017	2018	2019
Liczba rodzin objętych pomocą psychologa	27	31	22
Liczba rodzin objętych pomocą terapeuty uzależnień	14	13	9
Liczba osób uczestniczących w treningu umiejętności wychowawczych dla rodziców z rodzin zagrożonych przemocą	6	10	0
Liczba rodzin objętych pomocą Punktu	102	89	77

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS

Zdarzają się sytuacje, w których pomimo wykorzystania przez gminę wszystkich dostępnych i możliwych środków wsparcia rodziny naturalnej, nie udaje się przywrócić prawidłowego funkcjonowania rodziny i zachodzi konieczność **umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej**.

W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców zostaje ono umieszczone w pieczy zastępczej. Piecza zastępcza może być sprawowana w formie rodzinnej w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka lub też instytucjonalnej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i ośrodkach preadopcyjnych.

Institucją organizującą opiekę w rodzinach zastępczych i ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych, zajmującą się także poradnictwem oraz interwencją w kryzysie jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wieluniu (PCPR).

Gmina Wieluń oferując różnorodne formy pomocy dla rodzin, realizuje również za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Wieluniu gminny program „Wieluń sprzyja rodzinom 3+” jak również postanowienia ustawy o Karcie Dużej Rodziny.

Wieluńska Karta Rodzin 3+ wydawana jest w ramach programu "Wieluń sprzyja rodzinom 3+" wprowadzonego Uchwałą Nr XXXVI/438/13 Rady Miejskiej w Wieluniu z dnia 30 grudnia 2013r. To również propozycja dla rodzin wielodzietnych, które mogą korzystać z ulg, zwolnień i preferencji w wybranych obiektach na terenie gminy. Do końca 2019 roku wydano 1 434 Wieluńskich Kart Rodziny 3+ (dane Urzędu Miejskiego w Wieluniu).

Karta Dużej Rodziny to rządowy program realizowany w oparciu o Ustawę o z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny. Jest to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin 3+, zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. Jej posiadacze mają możliwość tańszego korzystania z oferty instytucji kultury, ośrodków rekreacyjnych czy księgarni. Do końca 2019 roku wydano 1 138 kart Dużej Rodziny (dane Urzędu Miejskiego w Wieluniu).

Z obu kart mogą korzystać wszystkie rodziny wielodzietne niezależnie od sytuacji finansowej. Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny upoważnia do korzystania ze zniżek na terenie całego kraju, natomiast Wieluńska Karta Rodzin 3+, na terenie gminy Wieluń. Obie karty ułatwiają dużym rodzinom dostęp do rekreacji oraz obniżają koszty codziennego życia.

Zainteresowanie rodzin posiadaniem Kart oraz możliwościami, które oferują całej rodzinie, jest niezwykle pozytywnym zjawiskiem. Posiadanie Kart umożliwia poprawę sytuacji materialnej i społecznej rodzin, daje możliwość uczestnictwa w wielu wydarzeniach, korzystania z ulg oraz przyczynia się do promowania instytucji rodziny wielodzietnej.

W zakresie poprawy sytuacji dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym istotną rolę odgrywają **placówki oświatowe**, które realizują szereg działań edukacyjnych, wychowawczych oraz rozwijających zdolności i zainteresowania uczniów.

Na dzień 30 września 2020 r. 14 przedszkoli i oddziałów przedszkolnych oferuje 1190 miejsc dla dzieci. W 2020 roku w ramach programu „Maluch +” powstał Miejski Żłobek w Wieluniu przy ulicy Porzeczkowej 8. Placówka zapewnia - od dnia 1 września 2020 roku - 100 miejsc dla dzieci.

Działalność placówek oświatowych uzupełnia baza sportowa i kulturalna dająca możliwość zapewnienia dzieciom opieki oraz dostęp do edukacji i rozwoju.

Wśród instytucji i organizacji pełniących funkcje wspierające, na terenie gminy działają również:

- **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Wieluniu** - realizuje m.in. zadania związane z działaniami z dziedziny profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, w tym udzielanie pomocy psychologiczno – pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka oraz ich rodzicom.
- **Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Wieluniu** - prowadzi działania nadzoru kuratorskiego oraz działania opiekuńczo-wychowawcze.
- **Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Wieluniu** – udziela rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, prowadzi profilaktyczną działalność informacyjną i edukacyjną w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, dofinansowuje działalność na rzecz dzieci i młodzieży, w tym organizację wypoczynku, prowadzenie zajęć sportowych, a także działa na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych (wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych).
- **Komenda Powiatowa Policji w Wieluniu** - prowadzi działania prewencyjne w rodzinach oraz wobec dysfunkcyjnych zachowań dzieci i młodzieży.
- **organizacje pozarządowe** - prowadzące działalność ukierunkowaną na działania zmierzające do przeciwdziałania uzależnieniom i działalność pomocową dla rodzin, szczególnie dla dzieci.
- oraz **zakłady opieki zdrowotnej**.

IV. Analiza SWOT

Analiza SWOT to technika analityczna polegająca na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy czynników:

- 1) S (*strengths*) – mocne strony;
- 2) W (*weaknesses*) – słabe strony;
- 3) O (*opportunities*) - szanse;
- 4) T (*threats*) – zagrożenia.

Tabela 11. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Wieluń na lata 2014-2023, - aktywna działalność Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Punktu informacyjnego i poradnictwa dla osób dotkniętych zjawiskiem przemocy, - baza instytucji wspierających rodzinę, w szczególności: MGOPS w Wieluniu – w tym placówki wsparcia dziennego (świetlice środowiskowe w Wieluniu i Olewinie), KPP w Wieluniu, placówki oświatowe, Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Wieluniu, PCPR w Wieluniu, - doświadczenie, wiedza i kwalifikacje pracowników działających na rzecz rodziny, w tym pracowników służb pomocy społecznej, - usługa asystenta rodziny, - Program „Rodzina 500 +”, - Program „Dobry start”, - dostępność do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego realizowanego przez jednostki publiczne i organizacje pozarządowe, - dobre rozeznanie środowiska lokalnego przez pracowników służb pomocy społecznej, pedagogów szkolnych, kuratorów, policji, - realizacja w szkołach programów profilaktycznych, - oferty sportowe i kulturalne 	<ul style="list-style-type: none"> - brak nawyków korzystania ze specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, - brak wzorców osobowych w rodzinach dysfunkcyjnych, - bierna postawa rodziców wobec problemów występujących w rodzinie, - wyuczona bezradność dorosłych członków rodzin, - brak współdziałania rodziców w zakresie edukacji dzieci, - zjawisko alkoholizmu i przemocy w rodzinie, - niewystarczająca ilość propozycji spędzania czasu wolnego oraz socjoterapii dla młodzieży zagrożonej demoralizacją, - niewystarczająca ilość mieszkań socjalnych

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - polityka państwa przyjazna rodzinom; - spadek bezrobocia; - wzrost świadomości i umiejętności korzystania przez rodziny z różnych form wsparcia; - edukacja rodziców; - rozwój wolontariatu; - aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych; - zmniejszenie społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy w rodzinie; - rozwój oferty działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> - występowanie zjawiska rozpadu więzi rodzinnych oraz zagrożeń funkcjonowania rodziny: bezrobocie, długotrwała i ciężka choroba, niepełnosprawność, uzależnienia, przemoc, problemy opiekuńczo-wychowawcze; - stereotypowe myślenie odbiorców wsparcia, dotyczące OPS-u jako instytucji udzielającej jedynie wsparcia finansowego; - wypalenie zawodowe pracowników; - trudności w znalezieniu zatrudnienia w miejscu zamieszkania; - zatrudnienie niezgodne z kwalifikacjami; - zaniedbywanie obowiązków opiekuńczo-wychowawczych przez rodziców; - uzależnienie rodzin od pomocy społecznej, wyuczona bezradność; - wzrost kosztów utrzymania rodzin; - niskie przygotowanie zawodowe bezrobotnych; - konsumpcyjny styl życia; - problem dzieci opuszczonych przez jednego lub oboje rodziców z uwagi na migrację zarobkową

V. Adresaci

Adresatami Programu są przede wszystkim rodziny zamieszkałe na terenie Gminy Wieluń, wychowujące dzieci, przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, dotknięte zjawiskiem przemocy, problemem uzależnień, zagrożone bezrobociem, ubóstwem oraz rodziny, w których występuje zagrożenie umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, bądź którym została odebrana lub ograniczona władza rodzicielska poprzez umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej.

Niniejszy program skierowany jest również do przedstawicieli instytucji oraz służb pracujących na rzecz dzieci i rodzin.

VI. Cele Programu

Cel główny: Wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Cele szczegółowe:

1. Wzmocnienie roli i funkcji rodziny – podejmowanie działań profilaktycznych i specjalistycznego poradnictwa rozwijających kompetencje rodzicielskie.
2. Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej, pomoc w integracji i dążenie do reintegracji rodziny.

VII. Realizacja Programu

Realizowane w ramach Programu zadania koncentrować się będą nie tylko na dziecku, ale również na całej rodzinie, szczególnie wtedy, gdy dziecko zostanie umieszczone poza rodziną biologiczną w celu umożliwieniu mu powrotu do tej rodziny.

Program będzie realizowany na terenie gminy Wieluń w latach 2021 - 2023. Zaplanowane działania realizowane będą w formie ciągłej.

Cel szczegółowy 1 – Wzmocnienie roli i funkcji rodziny podejmowanie działań profilaktycznych i specjalistycznego poradnictwa rozwijających kompetencje rodzicielskie.

Zadanie	Działanie	Realizatorzy	Wskaźniki	Termin realizacji
1. Praca z rodziną, w szczególności pomoc w opiece i wychowywaniu dziecka	1.1. Prowadzenie specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, treningów umiejętności wychowawczych – w szczególności dla rodzin zagrożonych uzależnieniami, doświadczających przemocy; organizowanie spotkań edukacyjnych (prelekcje, szkolenia, warsztaty)	<ul style="list-style-type: none"> – PPP, – MGOPS, – placówki oświatowe, – organizacje pozarządowe 	Liczba osób korzystających z poradnictwa Liczba treningów terapeutycznych Liczba spotkań edukacyjnych	2021-2023
	1.2. Prowadzenie zajęć specjalistycznych dla dzieci (w tym dzieci niepełnosprawnych)	<ul style="list-style-type: none"> – PPP, – placówki oświatowe, – organizacje pozarządowe 	Liczba dzieci korzystających z zajęć specjalistycznych	2021-2023

	<p>1.3. Praca socjalna – wspieranie organizowane przez pracowników socjalnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – MGOPS 	<p>Liczba osób objętych wsparciem w formie pracy socjalnej</p>	<p>2021-2023</p>
	<p>1.4. Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności osób realizujących zadania pomocowe, wspierające, terapeutyczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – MGOPS, – PPP, – GKRPA, – PCPR, – ZI – placówki oświatowe 	<p>Liczba osób podwyższających kwalifikacje wśród kadry podmiotów lokalnych realizujących przedmiotowe zadania</p>	<p>2021-2023</p>
	<p>1.5. Organizowanie i prowadzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży – rodzaje zajęć:</p> <ul style="list-style-type: none"> – działania edukacyjne, – wspierające rozwój zainteresowań i zdolności, – zajęcia z elementami socjoterapii, – higiena i profilaktyka zdrowia, – działania wychowawcze, – działania opiekuńcze 	<ul style="list-style-type: none"> – MGOPS, – organizacje pozarządowe 	<p>Liczba placówek wsparcia dziennego w gminie</p> <p>Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach organizowanych w tych placówkach</p>	<p>2021-2023</p>
	<p>1.6. Promowanie idei wolontariatu w społeczności lokalnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – szkoły, – MGOPS, – organizacje pozarządowe 	<p>Liczba wolontariuszy, w tym biorących udział w akcjach pomocowych</p> <p>Liczba akcji pomocowych</p>	<p>2021-2023</p>

2. Promowanie wartości rodziny, jako najważniejszej komórki społecznej; promowanie rodzinnej integracji m.in. imprezy plenerowe, festyny, zabawy, kampanie edukacyjne	2.1. Realizacja Gminnego programu „Wieluń Sprzyja Rodzinom 3+” oraz rządowego programu dla rodzin wielodzietnych	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Wieluniu 	<p>Liczba wydanych „Kart Dużej Rodziny”</p> <p>Liczba wydanych „Wieluńskich Kart Rodziny 3+?”</p>	2021-2023
	2.2. Organizowanie spotkań edukacyjnych dla rodziców z wymianą doświadczeń i pogłębianiem umiejętności wychowawczych, wspólnych wyjazdów dla rodzin z dziećmi	<ul style="list-style-type: none"> – MGOPS, – Szkoły 	Liczba uczestników	2021-2023
	2.3. Organizowanie imprez plenerowych – festynów, zabaw, pikników	<ul style="list-style-type: none"> – Gmina, – MGOPS, – szkoły, – organizacje pozarządowe 	Liczba imprez	2021-2023
	2.4. Kampania medialna na rzecz wzmocnienia rodziny i przeciwdziałania jej dysfunkcjom: <ul style="list-style-type: none"> – ulotki, plakaty – artykuły prasowe – programy w lokalnych mediach 	<ul style="list-style-type: none"> – MGOPS, – ZI, – PPP, – placówki oświatowe 	Liczba podmiotów stosujących różne środki kampanii	2021-2023

Cel szczegółowy 2 - Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej, pomoc w integracji i dążenie do reintegracji rodziny

Zadanie	Działanie	Realizatorzy/ termin realizacji	Wskaźniki	Termin realizacji
3. Wspomaganie rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	3.1. Udzielanie świadczeń pomocy społecznej rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialno-bytowej, której własnym staraniem nie są w stanie poprawić	– MGOPS	Liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy	2021-2023
	3.2. Zapewnienie pomocy dla dzieci, w szczególności w formie: <ul style="list-style-type: none"> – posiłków w szkole, – pomocy edukacyjnej – organizowania wypoczynku w czasie wolnym od nauki szkolnej 	<ul style="list-style-type: none"> – MGOPS, – szkoły, – inne podmioty (sponsorzy), – MGOPS, – organizacje pozarządowe 	<p>Liczba dzieci korzystających z pomocy w formie posiłku w szkole</p> <p>Liczba przyznanych stypendiów szkolnych, zasiłków szkolnych, innych form pomocy edukacyjnej</p> <p>Liczba dzieci korzystających z różnych form wypoczynku</p>	2021-2023
	3.3. Działania profilaktyczne oraz interwencyjne w przypadkach, gdzie zagrożone jest bezpieczne funkcjonowanie rodziny w szczególności dzieci	<ul style="list-style-type: none"> – MGOPS, – ZI, – GKRPA, – KPP, – ZKSS 	<p>Liczba rodzin wspomaganych pracą asystenta rodziny</p> <p>Liczba wydanych przez sądy rodzinne postanowień o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej</p> <p>Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora</p>	2021-2023

			Liczba nieletnich objętych nadzorem kuratora	
			Liczba rodzin objętych działaniami ZI, KPP, GKRPA	
	3.4. Aktywizacja społeczno-zawodowa osób bezrobotnych: - szkolenia zawodowe, społeczne (treningi kompetencji, umiejętności społecznych, życiowych)	<ul style="list-style-type: none"> - PUP, - MGOPS, - PCPR 	Liczba osób bezrobotnych podejmujących udział w szkoleniach	2021-2023
	3.5. Podejmowanie działań na rzecz powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziny naturalnej	<ul style="list-style-type: none"> - MGOPS, - PCPR 	Liczba dzieci powracających z pieczy zastępczej do rodzin naturalnych	2021-2023

VIII. Realizatorzy Programu

Instytucje i organizacje prowadzące działania pomocowe, wspierające, terapeutyczne, skierowane na zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom, na podnoszenie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców znajdują się wśród realizatorów przedmiotowego programu. Są to:

- 1) Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wieluniu,
- 2) Zespół Interdyscyplinarny w Wieluniu,
- 3) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wieluniu,
- 4) Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Wieluniu,
- 5) Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym w Wieluniu,
- 6) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Wieluniu,
- 7) Powiatowy Urząd Pracy w Wieluniu,
- 8) Komenda Powiatowa Policji w Wieluniu,
- 9) organizacje pozarządowe,
- 10) placówki oświatowe,
- 11) zakłady opieki zdrowotnej.

IX. Źródła finansowania

Środkami na realizację Programu będą środki finansowe instytucji i organizacji realizujących zadania pomocowe uwzględniane w rocznych planach finansowych jednostek. Możliwe będzie także aplikowanie o środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych (budżet państwa, środki unijne).

X. Koordynator programu

Jednostką koordynującą realizację Programu jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wieluniu.

Funkcję koordynatora Programu będzie pełnił Kierownik Domu Pracy Socjalnej.

XI. Monitoring, ewaluacja, sprawozdawczość

Program Wspierania Rodziny w Gminie Wieluń na lata 2021-2023 wyznacza cele, kierunki i sposoby ich realizacji, które zostały określone w 3-letniej perspektywie czasowej. Dokument ma charakter otwarty i elastyczny, dlatego możliwe jest jego korygowanie w sytuacji pojawienia się nowych możliwości lub zidentyfikowania nowych potrzeb.

Ocena realizacji zadań monitorowana będzie w oparciu o analizę wskaźników realizacji poszczególnych zadań. Monitoring i ewaluacja odbywać się będzie co najmniej raz w roku kalendarzowym.

Każda z instytucji odpowiedzialnych za realizację Programu ma obowiązek gromadzić dane sprawozdawcze z realizacji Programu w zakresie ją obowiązującym. Koordynator Programu sporządza coroczne sprawozdania z realizacji zadań, zawierające uzyskane od jednostek dane wraz z analizą ilościową, jakościową oraz sugestiami dotyczącymi potrzeb i ewentualnych zmian do dnia 30 marca za rok poprzedni.